

Posudek disertační práce

Jana Daňková, *Environmentální koncept ve veřejném prostoru*. Brno 2010, 107 s. + obr. příloha.

Předkládaná disertační práce se zabývá pozoruhodným tématem, jehož těžiště leží někde mezi oblastí zahradní architektury, současnými environmentálními iniciativami ve výtvarném umění a praxí pořádání kulturních akcí ve městech. Autorčina úvodní teze spočívá v konstatování, že „*současné proměny veřejného prostoru vedou ke vzniku uměleckých experimentů v parcích, zahradách a náměstích*“; vytvářejí se tak nové programy využívání míst, v nichž uživatel hraje roli spolutvůrce takových iniciativ. Cílem práce má proto být „*vyhodnocení možnosti uplatnění efemérních zahrad při revitalizaci veřejných prostorů měst a jejich významu pro trvale udržitelný rozvoj*“. To je nepochybně velmi dobře zvolený výzkumný projekt, ovšem současně je třeba říci, že autorka má značné obtíže, aby jej v rámci disertační práce skutečně naplnila. Jedním z důvodů těchto obtíží je struktura celé práce. Ta je rozdělena do tří částí: první je nazvána „Literární přehled“ a má zjevně charakter kompilace ze současné literatury charakterizující veřejný prostor, aktuální tendence proměn městské krajiny a metamorfózy při průchodu komponovanou krajinou. K tomu je ještě připojena subkapitola týkající se symboliky labyrintu (nejen jako zahradního prvku) a popis zahradního festivalu v Lausanne a dalších podobných aktivit v evropských městech (Paříž). Druhá část práce má název „Výsledky“ a představuje především antropologická východiska pro autorčin environmentální koncept (v tom je především zahrnuta analýza hry), pokus o zhodnocení lausannských akcí a nakonec drobné shrnutí principů tvorby zahrady ve městě. Třetí část je k celé práci vlastně jen volně přidružená: obsahuje projekt nazvaný „Labyrint světa a ráj srdce“ ve městě Brně, sepsaný podle poněkud málo přehledné metodiky psaní projektů Ministerstva kultury ČR.

V této podobě je rozdělení práce poměrně logické, nicméně napsaná práce, nahlížená detailně, má poměrně hodně problematičtějších míst. Ty jsou dány tím, že autorka svůj text vlastně tématicky „neuhlídala“ a navíc si jej asi ani příliš v závěrečné fázi nezkontrolovala. Především se ve své práci zabývá jednotlivými problémovými okruhy, které by samy o sobě mohly být tématem samostatné práce, a proto je zvládá formou jen stručně podaných dílčích kapitol, které vůbec nevyčerpávají téma. Je možné uvést na příklad téma, od něhož se celá práce odvíjí. Autorka slibuje „charakterizovat veřejný prostor a jeho roli ve městě“. Ovšem nijak nerozlišuje filozofický pojem prostoru, který má již poměrně dlouhou historickou tradici

od pojmu architektonického či urbanistického prostoru, který začal být užíván teprve od sklonku 19. století. Tento pojem prostoru je prostorem vnímaným, pocíťovaným – nemůžeme na něj proto klást měřítka nějaké věci nebo hmotné částice. Právě na tento pojem však navazuje „veřejný prostor“, zvláště pokud tento termín chápeme ve smyslu sociálním a urbanistickém. V disertační práci nejsou ovšem nijak zohledňována východiska urbanistického prostoru se zahradami evropských měst – ta se odvíjejí v době kolem 1900 od velkých přestaveb Mnichova, resp. Athén, Paříže, resp. Barcelony a Vídně, resp. Brna. Autorka si spíše všímá toho, co nazývá „severoamerickou tradicí“, ale nijak nespecifikuje, co to vlastně znamená (má otázka zní, jaké postavení má Burnhamův „Plan of Chicago“ v rámci oné evropské urbanisticko-parkové situace?) Namísto řešení základního tématu autorka ale spíše odbočuje do dalších a velmi zjednodušujících odbočení. Tak se zabývá pojmem centralita, který uvádí jako pojem novodobých teorií urbanismu, ale nijak si nevšímá jedné z nejvýznamnějších prací současnosti Davida Summerse (*The Real Spaces*, 2003), v níž jsou mimo jiné zohledňovány dějiny sociálního prostoru, institucionálního prostoru a architektonického prostoru, srov. jeho pojmy *Places* a *Appropriation of the centre*. Uvnitř svého výkladu o prostoru autorka na str. 25 zmiňuje termín „místo“ (nově používané zejména ve 2. polovině 20. století v souvislosti s „novým brutalismem“ v architektuře), ale nijak si nevšímá jeho rozdílnosti od staršího pojetí prostoru. Zato se v práci objevují takové spíše metaforické výroky, jako např. „ztrácíme tím vizuální prostor...“, „skutečnost musí být atraktivnější než mediální prostor...“, apod. Je třeba přitom říci, že i další kapitoly této části jsou podobně tak značně zjednodušené a torzovité. Možná, že to však autorka udělala záměrně a v souladu s názvem celé první části, tj. *Literární přehled* se pokusila spíše naznačit možnosti určitých dílčích sond do problému, které by pro ni mohly být poté odrazem k dalšímu zkoumání. I při takovém pochopení však musím zmínit zjevně nepřesnosti a nedopracovanosti v této části, např.

str. 26: *jíhoamerický* etnolog Claude Lévi-Strauss;

str. 29: v souvislosti s chůzí a s pařížským urbanismem druhé poloviny 19. století by bylo možné kulturně historicky upozornit na klasický pařížský typ bloumajícího flâneura;

str. 31: „sacro monte“ ve Varallu nepatří jistě do oblasti krajinné metafory – je součástí barokního urbanismu (u nás bylo totéž na sv. Kopečku v Mikulově);

str. 39: k bosketu labyrintu ve Versailles by mělo být připomenuto, že jeho iniciátorem byl Ludvík XIV. Ten rovněž vlastnoručně napsal kolem roku 1700 (možná již 1690?) „průvodce“ pro dvorskou veřejnost, jak nejlépe projít versailleské boskety a všimnout si jejich zvláštností;

pokud autorka píše, že tento bosket nebyl veřejností recipován, potom to přirozeně neplatí pro dvorskou a mezinárodní aristokratickou „veřejnost“;

str. 39: „Le Brun vytvořil návrhy pro sochy v manýristickém slohu, tehdy již vyšlém z módy...“ – tato věta je jistě překvapivá z hlediska Le Brunova tehdejšího akademického zápasu o „dobrý vkus“ – měla by proto být stylisticky lépe zdůvodněna (je asi převzatá z literatury, ale i tak by to chtělo vysvětlení);

str. 43: zmínky o Výstavě soudobé kultury v Brně jsou značně zjednodušené a dokonce zkreslené. To je o to více překvapivé, když právě v Brně byla dodnes napsána již bohatá literatura o tomto fenoménu (Iloš Crhonek, Zdeněk Kudělka, např. i prof. Jan Sedlák); autorka ono zkreslení přebírá evidentně ze zahradnické literatury.

Druhá velká část představuje „*Výsledky*“ autorčina uvažování. Ani zde nelze upřít autorce snahu o práci s rozmanitou literaturou. Přesto je opět znát určitý kompilační charakter psaní, spojující filozofické, antropologické a kulturně historické podněty různých autorů. Autorka se především opírá o práce holandského kulturního historika Johana Huizingy a německého filozofa H-G. Gadamera (jen připomínám, že jeho *Aktualita krásného: umění jako hra, symbol a slavnost* vyšla v češtině; takže nemusí být citována zkrácená verze, navíc z angličtiny). Na základě teorie her se autorka pokouší objasnit jednak soudobé aktivity zahradních expozic v Lausanne, jednak si připravuje půdu pro návrh na vytvoření podobného svátečního a hravého projektu pro město Brno. Právě tato část by mohla být asi nejinspirativnější, ale bohužel zůstává opět pouze na povrchu kompilačních výpisků. Závěrečný projekt je totiž sepsán velmi obecně a nekonkrétně - jsou to vlastně jen náznaky nápadů a těžko by jej mohla autorka skutečně uplatnit v systému NAKI. Autorka si navíc ani nevšimá toho, že již v současnosti existuje v Brně řada podobných aktivit (Dům umění města Brna a jeho architektonické stezky, aktivity pro zpřístupnění a zušlechtnění nábřeží Svratky a Svitavy, expozice v brněnských brownfields, sochy ve městě, muzejní noci, apod.). Každý nový projekt by ale měl ukázat, jak bude s dosavadními aktivitami propojen, případně, jak se od nich bude lišit.

V této části bych ale uvítal větší zdůvodnění termínu „efemérní zahrady“. Přece jen se slůvko efemérní používá v kulturní historii na příklad k označení krátkodobé slavnostní architektury v době baroku, případně Francis Haskell označil monumentální současné výstavy starých mistrů jako „efemérní muzeum“ (tj. krátkodobé expozice muzejního charakteru). To znamená, že v těchto případech je pojem chápán jako krátkodobá náhrada skutečné architektury či muzejní expozice. Je tomu tak i v případě zahrad? Jsou zahradní festivaly či

krátkodobé instalace v Paříži skutečně klasicky či moderně vybudované zahrady, užívané v krátkodobém horizontu? Nebo jsou to spíše konceptuální, intermediální umělecká díla, pro něž by se mohlo užít slůvka „pomíjivé“, „společensky hravé“, „environmentální“, apod.?

Co však mi na disertační práci ale snad vadí nejvíce, to je konečná úroveň literárního a badatelského zpracování celé práce. V tomto smyslu bych autorce vytkl tři druhy nedostatků: (a) chyby, které snad vznikly překlepem, ale pokud se objeví v textu, mohou ho znejasnit, např.:

str. 36: setkáme se s nimi na podlaze francouzských katedrál od 18. století (správně: **do 17. a 18. století**; poté zůstal zachován již jen labyrint v Chartres);

str. 75: „... spíše než ve fyzických stopách ponechaných zahrad se dorazí ve změnách využívání městských veřejných prostorů...“ (má být **se odrazí**).

(b) Autorka zmiňuje svou stáž ve výzkumných laboratořích pro výzkum krajinářství ve Versailles. Odtud si můžeme zjevně vysvětlit psaní jmen ve francouzských variantách: Emmanuel Kant (namísto Immanuel); Ariana (namísto Ariadna); Heraklite (namísto Hérakleitos). Za větší nedostatek ovšem považuji následující výroky:

str. 37: „Hans Vredeman de Vries v rámci norské renesance... (zjevně bylo v původním originále slůvko nordické renesance = to ovšem znamená **severské, záalpské renesance**);

str. 107: „efemérní zahrady před Hotelem de Ville v Paříži“ (samozřejmě tyto zahrady jsou před pařížskou **Radnicí**, což je význam francouzského sousloví Hôtel de ville).

(c) Práce se neobyčejně špatně čte nejen pro většinou kompilační ráz, ale také proto, že je v ní použito nešťastných překladů, zjevně opět z francouzských originálů. Zmiňuji následující místa:

str. 22: „v Barceloně, která je referencí Paříže a která byla doposud charakterizována jednotlivými atraktivními úpravami...“

str. 24: „mobilní telefon každopádně deformoval a rehabilitoval myšlenku o obvyklém prostoru ...“

str. 30: „enigma jej uvede do pohybu pro objevení místa skrze vlastní zažití...“

str. 32: „Percquer nechtěl podporovat snovou identifikaci návštěvníka s vyprávěčem, odvolával na moc chůze v krajinném vyprávění pro docílení uměleckého efektu: únik z lidské dočasnosti k věčnosti“

str. 38: „versailský labyrint představoval při králově lesnickém řádní navzdory svým velkým rozměrům pouze malý kousek půdy...“

str. 42: „Bohužel toto mistrovské dílo nemělo privilegium být poznané veřejnosti před jeho zničením a jeho hodnota zanikla nepovšimnuta...

str. 48: zahrady „off“ – celá pasáž o jugoslávských dělnících je zcela nesrozumitelná

str. 75: „festival prokázal, že je možné odpoutat se od rozdělování výsad mezi různé protagonisty...“

str. 76: „rostliny také přinášejí do města rytmus sezón...“

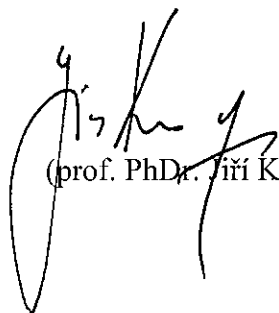
str.78: „Neredukovat množství vegetace ve městě, ale snažit se ji uvést na scénu, aby byla poutavější a také využívanější“.

Taková místa (např. sezóna = roční období; mis en scene = představovat, ukázat se) ovšem vzbuzují podezření, že vznikla nejen z hlediska autorčina francouzského přemýšlení, ale že byla dokonce převzata z cizích originálů. Přitom většinou nejsou spojena s citací nějakého materiálu (když, tak jen nepřímo prostřednictvím citace o stránku dříve).

(d) Vůbec způsob psaní poznámek není zcela v souladu se zvyklostmi ve vědeckém společenství. Na jedné straně poznámka vždy začíná velkým písmenem, na druhé straně u citace je zapotřebí napsat vždy stránku (odkud je citováno), případně napsat citát v původním jazykovém znění: v tom případě by se dalo dobře zkontrolovat, zda je autorčin překlad zahraničního textu správný či nikoli.

Právě tyto chyby značně znehodnocují celou práci a jsou projevem velmi špatné korektury hotové práce. Dovedu si jistě představit, že autorka vynaložila značnou práci, ale bohužel musím říci, že práce je na hranici přijetí za doktorskou práci. Navíc musím říci, že např. pro mou domovskou Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity by byl problémem již rozsah disertační práce: vždyť pokud nebudu počítat závěrečný návrh projektu, je to pouze 78 stran teoretické práce. Záleží ovšem samozřejmě na zvyklostech Vysokého učení technického v Brně. Po zvážení všech okolností bych tedy přece jen disertační práci připustil k obhajobě – doufám však, že autorka při své obhajobě osvětlí a rozvede všechna uvedená problematická místa.

Brno, 3. září 2010

(prof. PhDr. Jiří Kroupa)